

План для Ukraine Facility (2024 – 2027)

Гендерний аналіз

ІКЖЦ

2024

План для Ukraine Facility (2024 – 2027)

Гендерний аналіз

Анастасія Ненька

Олена Сулова

ІКЖЦ ©

2024

План для Ukraine Facility (2024 – 2027) Гендерний аналіз

18 березня, Кабінет Міністрів України затвердив План для Ukraine Facility¹, який розглядається як основа для реалізації програми фінансової підтримки України від Європейського Союзу протягом 2024-2027 років. План для Ukraine Facility передбачає здійснення структурних реформ в державному секторі, проведення низки економічних реформ, спрямованих на розвиток бізнес-клімату та підприємництва, а також кроки для розвитку пріоритетних секторів, що можуть забезпечити швидке економічне зростання. Реалізація Плану сприятиме європейській інтеграції України та подальшому стійкому розвитку економіки. Це технічний документ. Реформи у Плані для Ukraine Facility розділені на 3 основні блоки: базові реформи, економічні реформи, а також ключові сектори. План також має 3 наскрізні напрями, окремі заходи щодо яких передбачені в усіх розділах. Це «зелений» перехід, цифрова трансформація та європейська інтеграція.

Базові реформи

- Державне управління
- Управління державними фінансами
- Судова система
- Боротьба з корупцією та відмиванням коштів

Економічні реформи

- Фінансові ринки
- Управління державними активами та приватизація
- Людський капітал
- Бізнес-середовище
- Децентралізація та регіональна політика

Секторальний розвиток

- Енергетичний сектор
- Транспорт
- Агропродовольчий сектор
- Критичні матеріали
- Підприємництво, розвиток МСП та переробна промисловість
- Цифрова трансформація
- Зелений перехід та охорона довкілля

Одним із семи керівних принципів процесу відновлення України («Принципи Лугано») є гендерна рівність та інклюзія².

Гендерна рівність та інклюзія

---

¹ <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

² https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/Consolidated%20URC2022_Final_Document_UKR.docx

Процес відновлення має бути інклюзивним та забезпечувати гендерну рівність та повагу до прав людини, включаючи її економічні, соціальні та культурні права. Відновлення має принести користь кожному, і ніхто з членів суспільства не повинен залишитися осторонь. Нерівність потрібно зменшити.

Важливість впровадження цього принципу в технічному документі переоцінити неможливо, а повноцінно його реалізувати в плані надзвичайно складно. Гендерний аналіз кожного документу у сфері відновлення дає можливість побачити як успішні практики, так і напрями, за якими необхідні додатковий аналіз і рекомендації.

Мета цього аналізу - окреслити орієнтири змін для повнішого врахування гендерної складової у процесах відновлення.

Наскрізне впровадження принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, який відповідно базується на принципі фактичної рівності, запровадженому Конвенцією по ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), передбачає, серед іншого, аналіз всього тексту документу на відповідність згаданим вище принципам.

Так, в розділі «Основні сектори» згадуються ініціативи з реформування та план покращення доступу та якості дошкільної освіти та догляду для довгострокового блага дітей без згадування, що покращений догляд дітей дошкільного віку є довгостроковим благом також і для тих, хто їх доглядають вдома, якщо якісний догляд в дошкільних закладах відсутній. Найчисельнішими в цій категорії є жінки.

Визначені ініціативи з реформування доповнюють вже розпочаті зміни, такі як реформа охорони здоров'я та реформа Нової української школи. Важливим прикладом є план покращення доступу та якості дошкільної освіти та догляду для довгострокового блага дітей. План також включає заходи з розбудови сильнішої системи професійно-технічної освіти та задоволення зростаючих потреб у допомозі людям, які зазнали психічних і фізичних травм, включаючи способи допомогти особам з інвалідністю залишатися активними.

Стр. 11

В розділі «Основні цінності та якісне управління» (Ст. 12) не згадуються цінності рівності і недискримінації, що суперечить і «Принципам Лугано», й іншим міжнародним і національним документам, чисельним аналізам і здоровому глузду.

У розділі «Відповідність цілям, загальним і фінансовим принципам Ukraine Facility» згадується включення гендерних аспектів згідно загальних принципів

ст.4 Регламенту (ЄС) 2024/792 від 29 лютого 2024 р., який прийнятий Європейським Парламентом та Радою, про запровадження Ukraine Facility³, зокрема, для боротьби з дискримінацією прав жінок і дітей.

Україна підтримує загальні принципи, визначені у статті 4 Регламенту. Зокрема, ініціативи реформ визначались з урахуванням принципу необхідності та географічно збалансованого підходу щодо власності, участі, інклюзивності, включаючи гендерні аспекти, та прагнення до ефективного розвитку, що розглядаються як невід'ємні складові зусиль України у відновленні, реконструкції та модернізації.

...
Україна продовжуватиме виконувати свої зобов'язання за міжнародними конвенціями, угодами та конференціями, включаючи ті, що стосуються захисту прав людини, боротьби з дискримінацією прав жінок та дітей, та конвенцій про зміну клімату, біорізноманіття та захист лісів. Україна залишається відданою традиційним принципам ефективного управління, ураховуючи реагування, прозорість, відповідальність, ефективність, а також справедливим правовим практикам, які застосовуються безперешкодно.

Стр. 13

Дещо дискримінаційна мова про боротьбу з дискримінацією прав жінок і дітей змусила звернутися безпосередньо до тексту Регламенту.

Стаття 2 Регламенту «Загальні принципи» формулює гендерну складову так.

4. Діяльність у рамках Плану Ukraine Facility повинна відповідати, наскільки це можливо в країні, охопленій війною, кліматичним і екологічним стандартам Союзу. Ця діяльність повинна включати в себе пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до неї, захист навколишнього середовища та збереження біорізноманіття, права людини, демократію, *гендерну рівність та недискримінацію, де це доцільно (виділено авторками)*, зменшення ризику стихійних лих та безпеку енергетичної інфраструктури, а також підтримувати прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку ООН, сприяючи інтегрованим діяльності, яка може створювати супутні переваги та узгоджено досягати багатьох цілей, сприяючи зменшенню бідності та сприяючи мирним та інклюзивним суспільствам. Ця діяльність повинна, наскільки це можливо, уникати вивільнених активів, бути сумісною з принципом «не зашкодь», а також із підходом до інтеграції сталого розвитку, що лежить в основі Європейської зеленої угоди, а також повинна керуватися принципом «нікого не залишити осторонь».

...

6.

---

³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202400792

...
Усі консультації мають належним чином враховувати участь жінок.
...

Переформулювання статей Регламенту викривлює не лише самі статті, а й політику гендерної рівності в цілому.

Принцип відбудови «краще, ніж було» є одним із засадничих в процесі відновлення, ремонту та будівництва, проте його деталізація не містить гендерної складової, про що ІКЖЦ неодноразово наголошували⁴.

Очікується що інвестиції в рамках Компоненту II спрямовані на відбудову за принципом "краще, ніж було", де особлива увага приділяється зеленим та цифровим технологіям для створення стійких підприємств, що відповідають стандартам ЄС. Значна увага приділяється фінансовій підтримці, особливо для МСП, та інвестиціям в ключові галузі, визначені Планом. Розвиток фінансових інструментів має включати в себе підвищення доступності кредитування, розвиток страхування військових ризиків та нових інвестиційних проектів, допомогу підприємствам в районах, які постраждали від війни, розвиток проектного фінансування та фінансування капіталоемних проектів. Особлива увага в інвестиційних механізмах повинна бути приділена МСП, якими володіють жінки, переміщені особи та ветерани. Відновлення логістичної інфраструктури, розширення потужностей технічної допомоги та забезпечення участі приватного сектору в зусиллях з відновлення також є ключовими для сталого зростання.

Стр. 14

Деталізація цього принципу дається на Стр.36.

1) принцип до відбудови "краще, ніж було" для забезпечення стійких, ефективних та сталих, інклюзивних рішень для відновлення громад, постраждалих від воєнної агресії. Принцип "краще, ніж було" охоплює багато вимірів і конкретних сфер політики. Мета застосування принципу "краще, ніж було" до всіх інвестицій, передбачених Планом України, у процесі відновлення України – зменшення втрат добробуту, спричинених війною, і відновлення із фокусом на стійку, інклюзивну конкурентоспроможну та готову до майбутнього економіку. Ключові завдання принципу "Краще, ніж було" вбудовані в загальну структуру залучення ресурсів, в тому числі задоволення потреб критичної інфраструктури для підтримки економічного зростання, забезпечуючи при цьому стійкості такої інфраструктури. Цей підхід значною мірою інтегрує принципи Нового Європейського Баухаусу, де це доречно. Принцип "краще, ніж було" також буде відображено в секторальній і

---

⁴ https://wicc.net.ua/media/Recomendation_recovery.pdf

регіональній політиках, зокрема, з метою відновлення громад та забезпечення їх стійкості. Забезпечення сумісності зі стандартами ЄС та проведення ключових реформ на шляху до вступу України до ЄС сприятиме подальшому підвищенню стійкості процесу відновлення, реконструкції та модернізації, а також наближенню України до ЄС. Принцип відбудови “краще, ніж було” деталізуватиметься Урядом з урахуванням регуляторної рамки Європейського Союзу та потреб відновлення України, визначених швидкою оцінкою завданих збитків та потреб відновлення України (RDNA). Це включає зокрема інтеграцію принципу “краще, ніж було” в систему управління державними інвестиціями, яка враховуватиме кращі практики Європейського Союзу, рекомендації Світового банку, МВФ, а також конкретні потреби України в швидкому відновленні та післявоєнній реконструкції в різних секторах економіки.

Нові процедури будуть інтегрувати принцип “краще, ніж було” в різні сектори економіки. Їх буде розроблено для забезпечення:

- пріоритезації: спрямування ресурсів на найважливіші потреби українського суспільства, відображені в стратегічних документах;
- ефективності: вибір найбільш раціональних механізмів виконання інвестиційних проектів з точки зору витрат і користі та досягнення запланованих результатів;
- своєчасності: синхронізація рішень щодо виконання державних інвестиційних проектів з бюджетним процесом
- кліматичної та екологічної стійкості відповідно до принципу “не завдай значної шкоди”, як визначено в Регламенті Ukraine Facility (дотримання, наскільки це можливо в контексті війни або післявоєнного відновлення та відбудови), різноманіття, інклюзивності та доступності;
- справедливого відновлення: боротьба з бідністю та мобілізація підтримки для дотримання принципу “не залишати нікого осторонь”;
- прозорості процесу прийняття рішень та відповідальності, включаючи чітке покладання відповідальності для забезпечення виконання проектів вчасно, у межах бюджету та відповідно до встановлених цілей.

Реалізація принципу відбудови “краще, ніж було” повинна розглядатися у зв’язку зі значною кількістю незавершених проектів відновлення, яку можна побачити в усіх оцінках завданих збитків та потреб на відновлення України, їх вибору та пріоритезації для фінансування

Доречно додати до справедливого відновлення, окрім боротьби з бідністю, також права людини, демократію, гендерну рівність та недискримінацію, а до прозорості процесу прийняття рішень положення, що ці консультації мають належним чином враховувати участь жінок, як згадувалося в цьому аналізі у коментарях до Стр.13.

Платформа DREAM (Стр. 35) позиціонує себе як цифрову екосистему для підзвітнього управління відновленням⁵. Ця унікальна система розроблена і впроваджується українськими фахівцями. Десятки тисяч проєктів, які будуть відбуватися одночасно, на різних стадіях по всій території країни за допомогою DREAM, будуть забезпечені єдиним цифровим маршрутом.

На сьогодні DREAM не має гендерної складової, що значно ускладнює її (гендерної складової) впровадження у всіх проєктах, а також ставить під сумнів в цілому реалізацію принципу гендерної рівності у відновленні.

Модуль eDet екосистеми DREAM призначений для забезпечення прозорого, ефективного та демократичного процесу відновлення. Модуль розроблений на чотирьох рівнях громадської участі відповідно до рекомендацій Ради Європи та включає повідомлення про події, інтерактивне подання інформації та публічні презентації ідей проєктів, які є ключовими для активізації залученості громадян. Також передбачається подання пропозицій, що дозволяє громадським організаціям вносити свої ідеї, підвищуючи різноманітність та якість проєктів відновлення.

(Стр.39)

Практичне впровадження ідеї громадської участі здійснюється через залучення до процесу управління відновленням. Для цього створена анкета, основним змістовним питанням якої є – До розробки якого продукту ви б хотіли долучитися?

Варіанти відповідей передбачають залучення до різних аспектів стимулювання чи вимірювання залучення. Водночас, саме ця анкета не дає можливості впливати на змістовні складові.

- Дослідження рівня залученості активних мешканців, громадських організацій (в т.ч. регіональних) до існуючих інструментів, планів/проєктів відновлення.
- Моделювання оптимальних варіантів бізнес-процесів для механізмів прозорості та демократичної участі мешканців, активістів, громадських організацій (в т.ч. регіональних) в управлінні процесом відновлення.
- Розробка проєкту технічного завдання на впровадження модуля залучення активних мешканців, ВПО, НУО (в т.ч. регіональних) до DREAM.
- Вимірювання темпів змін у залученні до проєктів та планів відновлення на місцевому рівні.

СЕКЦІЯ 2. РОЗДІЛ 1. РЕФОРМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

В підрозділі 1 - Стан справ - надається інформація про державних службовців, диференційована за статтю, проте в наступних розділах про реформу системи

---

⁵ <https://dream.gov.ua/ua>

державного управління ця інформація не використовується і пропозиції щодо змін диспропорцій відсутні.

За віковими групами спостерігався наступний розподіл фактично працюючих державних службовців-жінок:

- до 35 років (включно) – 23 942 осіб (20%), з них категорії "А" – 9 осіб, категорії "Б" – 2 522 осіб, категорії "В" – 21 411 осіб;
- 36-60 років – 90 607 осіб (75%), з них категорії "А" – 56 осіб, категорії "Б" – 22 893 осіб, категорії "В" – 67 658 осіб;
- 61-64 років – 4 836 осіб (4%), з них категорії "А" – 2 особи, категорії "Б" – 1 458 осіб, категорії "В" – 3 376 осіб;
- 65-70 років – 423 особи (до 1%), з них категорії "А" – 0 осіб, категорії "Б" – 148 осіб, категорії "В" – 275 осіб.

Фактична кількість працюючих державних службовців-чоловіків становила 40 096 осіб (25%), у тому числі за категоріями посад: категорії "А" – 146 осіб (69%), категорії "Б" – 13 716 осіб (34%), категорії "В" – 26 234 осіб (22%).

За віковими групами спостерігався наступний розподіл фактично працюючих державних службовців-чоловіків:

- до 35 років (включно) – 9 707 осіб (24%), з них категорії "А" – 16 осіб, категорії "Б" – 1 934 осіб, категорії "В" – 7 757 осіб;
- 36-60 років – 27 587 осіб (69%), з них категорії "А" – 118 осіб, категорії "Б" – 10 811 осіб, категорії "В" – 16 658 осіб;
- 61-64 років – 2 264 осіб (6%), з них категорії "А" – 5 осіб, категорії "Б" – 779 осіб, категорії "В" – 1 480 осіб;
- 65-70 років – 538 осіб (1%), з них категорії "А" – 7 осіб, категорії "Б" – 192 особи, категорії "В" – 339 осіб.

Дефіцит кадрів непропорційно впливає на установи державного управління з історично обмеженими фінансовими ресурсами. Вони стикаються з найбільшими труднощами в утриманні цінних співробітників і залученні відповідної заміни тим, хто звільняється. Така ситуація є особливо згубною, якщо врахувати виклики, пов'язані зі вступом до Європейського Союзу, а також проведенням реформ, необхідних для економічного відновлення та зростання, складними проектами національного відновлення, які вимагають висококваліфікованих і мотивованих державних службовців, а також потужної інституційної спроможності

Стр. 46

Розділи з 2 по 6 не мають гендерних складових.

РОЗДІЛ 2. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

РОЗДІЛ 3. СУДОВА СИСТЕМА

РОЗДІЛ 4. БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ТА ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ

РОЗДІЛ 5. ФІНАНСОВІ РИНКИ

РОЗДІЛ 6. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ АКТИВАМИ

Розділ 7. Людський капітал потребує особливої уваги щодо наповнення його гендерною складовою.

В підрозділі 1 - Стан справ - згадується, що *«багато українців, переважно жінки з дітьми, знайшли притулок за кордоном, проте, часто їхнє життя у країнах, що приймають, є дорогим і важким, незважаючи на велику підтримку.» Стр. 135*

Згадуються також ратифікована Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, прийняті Державна стратегія забезпечення рівних прав чоловіків і жінок на період до 2030 року та оновлений із урахуванням нових викликів Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" Стр.135.

Основні напрямки реформ, представлені в цьому розділі, ґрунтуються на таких стратегічних цілях на період 2024–2027 років:

- *зміцнення освіти та навичок;*
- *забезпечення доступу до медичних послуг та покращення реабілітації;*
- *повернення до ринку праці людей, виключених з нього в силу різних обставин, зокрема війни, та усунення соціальних і економічних наслідків війни;*
- *зростання відсотка фізично, економічно та суспільно активного населення*

Стр. 135 - 136

Стр. 136 - 138

Розділ «2. Загальний порядок денний реформ у 2024–2027 роках» неодноразово згадує питання гендерної рівності і включення їх у

- реформування освіти і пов'язаність їх з рівнем економічної активності;
- сприяння збалансованому розподілу неоплачуваної доглядової праці, підвищення доступності якісного догляду за дітьми та послуг для людей похилого віку, а також подолання гендерних стереотипів щодо професій та бізнесу;
- запобігання та протидія дискримінації та домаганням разом із заходами щодо збільшення участі жінок у природничо-технічних та математичних науках (STEM) і традиційно чоловічих галузях в освіті;
- скорочення гендерного розриву в оплаті праці;
- посилення дотримання прав людини, включно з правами осіб, які належать до меншин, та гендерної рівності.

Для підтримки відновлення та посилення зростання, питання гендерної рівності буде включено до основних напрямів реформ та

супроводжуватиметься подальшими ініціативами з реформування. Поточні гендерні упередження в освіті, обмежена доступність дитячих закладів та гендерний дисбаланс на ринку праці шкодять не лише жінкам, а й усій економіці. Наприклад, рівень економічної активності жінок працездатного віку в Україні у 2021 році становив 56%, порівняно з 68,5% для чоловіків того ж віку. Пріоритетним завданням є сприяння збалансованому розподілу неоплачуваної доглядової праці, підвищення доступності якісного догляду за дітьми та послуг для людей похилого віку, а також подолання гендерних стереотипів щодо професій та бізнесу.

Запобігання та протидія дискримінації та домаганням разом із заходами щодо збільшення участі жінок у природничо-технічних та математичних науках (STEM) і традиційно чоловічих галузях в освіті, а також скорочення гендерного розриву в оплаті праці сприятимуть підвищенню якості життя для всіх, збільшенню пропозиції робочої сили та підвищенню привабливості повернення для тих, хто наразі перебуває за межами України

Стр.136

Посилення дотримання прав людини, включно з правами осіб, які належать до меншин, та гендерної рівності є важливою частиною Плану України.

Стр. 137

Розділ «2.1 Реформи, які мають бути проведені в рамках Компоненту I Ukraine Facility» відзначає необхідність розширення економічних можливостей жінок та знову згадує Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок на період до 2030 року

Для збільшення участі населення у ринку праці і подолання соціальних та економічних наслідків війни Уряд доповнить дві вищезазначені ініціативи розробленням виваженої демографічної та міграційної політики, розробкою Стратегії зайнятості населення та її адаптацією до потреб відновлення. Зазначені зусилля включатимуть залучення до зайнятості через підприємництво, створення сприятливих умов для зайнятості населення; спрощення доступу до ринку праці, перенавчання та перекваліфікацію, розширення економічних можливостей жінок; перегляд та оновлення програм і послуг соціального захисту для забезпечення більш ефективної та кращої адресності; розвиток соціальних послуг, зокрема щодо забезпечення догляду за всіма, хто його потребує; заходи, спрямовані на покращення перспектив працевлаштування, забезпечення достатніх житлових умов через програми доступного та соціального житла, а також подальшу цифровізацію соціальних виплат для підвищення ефективності;

формування суспільної стійкості через забезпечення населення культурними послугами.

Для забезпечення гендерної рівності Кабінет Міністрів у серпні 2022 року ухвалив Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок на період до 2030 року. Стратегія є комплексним документом, який визначає шляхи скорочення гендерної нерівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі щодо забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень, розширення економічних можливостей жінок, врахування їхніх потреб при вирішенні екологічних проблем. З метою подальшого зміцнення гендерної рівності в рамках Плану України Уряд докладатиме зусиль для запобігання та протидії насильству щодо жінок, гендерно обумовленому насильству та домашньому насильству, а також заохочення повноцінної участі жінок у процесах прийняття рішень, заохочення та просування гендерної рівності, розширення прав і можливостей жінок та дівчат, захисту та просування їхніх прав з урахуванням Планів дій ЄС у сфері гендерної рівності та відповідних висновків Ради ЄС і міжнародних конвенцій.

Стр. 138

Серед запропонованих далі 9 реформ, гендерні питання охоплюють лише 3 із них (підкреслені).

Перелік реформ

Реформа 1. Удосконалення професійної освіти

Реформа 2. Вдосконалення дошкільної освіти

Реформа 3. Удосконалення системи реабілітації людей з інвалідністю

Реформа 4. Перехід від військової служби до цивільного життя

Реформа 5. Покращення соціальної інфраструктури та деінституціалізація

Реформа 6. Покращення функціонування ринку праці

Реформа 7. Забезпечення доступу до житла для осіб, які його потребують

Реформа 8. Покращення соціального забезпечення

Реформа 9. Покращення культурного розвитку

Якщо в розділі «Основні сектори» жінки не згадуються як група, яка може отримати позитивні наслідки від реформи дошкільної освіти, то в самому розділі «Реформа 2. Вдосконалення дошкільної освіти» вони вже є благо набувачками.

Опис реформи: Надзвичайно важливо відновити ефективну систему дошкільної освіти та догляду, що забезпечує безпечне та розвивальне освітнє середовище для дітей.

...

Потенційний вплив реформи: Забезпечення доступу більшій кількості дітей до якісної дошкільної освіти як наслідок сприятиме поверненню з– за кордону українців, які виїхали, а також залученню більшої кількості жінок до ринку праці.

Реформа 6. «Покращення функціонування ринку праці» згадує жінок у розрізі рівня зайнятості нижчого за чоловіків, міграційної кризи, внаслідок якої багато жінок продуктивного віку покинули країну, а також в описі реформи – збільшення залучення жінок до підприємництва; спрощення доступу до ринку праці; спеціальна підтримка інтеграції на ринку праці жінок.

Стан справ і контекст: Війна Російської Федерації проти України сильно вплинула на ринок праці та поглибила вже існуючі структурні проблеми. Український ринок праці страждає від нестачі робочої сили та кваліфікації, а рівень зайнятості є низьким, особливо серед жінок. У 2021 році рівень зайнятості осіб у віці 20–64 років становив 64,8%. Рівень зайнятості серед жінок становив 59,3%. У тому самому 2021 році рівень безробіття серед молоді (15–24 роки) становив 19,1%. Війна призвела до значного скорочення пропозиції робочої сили в Україні з близько 17,4 млн осіб у 2021 році до 14,6 млн осіб у 2022 році. Ефективні політики зайнятості на ринку праці та повнофункціональна служба зайнятості відіграють важливу роль у підтримці доступу до ринку праці і допомагають людям знайти роботу, забезпечуючи відповідність їхніх навичок і кваліфікації наявним можливостям. У 2022 році було реорганізовано Державну службу зайнятості, яка продовжує працювати над тим, щоб краще реагувати на потреби шукачів роботи та працедавців і забезпечувати достатні спроможності для вирішення викликів ринку праці

Стр. 143

Іншим важливим аспектом є те, що Україна зіткнулася з безпрецедентною міграційною кризою. Станом на кінець 2023 року, близько 4,3 млн громадян України скористалися статусом тимчасового захисту в Європейському Союзі. Дорослі жінки становили 46,7% бенефіціарів тимчасового захисту, більшість з них були жінками у віці від 35 до 64 років. Діти становили 35,3%. Робочої сили серед вимушених мігрантів як мінімум 1,4 млн осіб. Критичним є також питання повернення дітей та молоді, які згодом мають поповнити ряди економічно активної частини суспільства. Повернення вимушених мігрантів є важливим з точки зору забезпечення швидкого та стійкого економічного зростання: аби зростати з темпом 7% на рік, до 2032 року Україні потрібно буде залучити від 3,1 до 4,5 млн осіб до робочої сили (навіть враховуючи припущення, що більша частина вимушених мігрантів планують повернутись). Потенційний дефіцит робочої сили неможливо подолати виключно внутрішніми ресурсами України.

Стр. 144

Опис реформи: Для покращення функціонування ринку праці, подолання дефіциту робочої сили буде розроблено та впроваджено стратегію зайнятості населення для збільшення пропозиції робочої сили. Стратегія буде зосереджена на таких сферах: залучення до зайнятості через підприємництво, створення сприятливих умов для працевлаштування; збільшення залучення жінок до підприємництва; спрощення доступу до ринку праці; спеціальна підтримка інтеграції на ринку праці жінок, молоді та вразливих груп населення; перепідготовка та перекваліфікація; реформа державної служби зайнятості; реформа прогнозування ринку праці; створення стимулів для залучення іноземних талантів на український ринок праці – іноземних підприємців, висококваліфікованих та робітничих кадрів і студентів.

Стр.144

Згаданий в потенційному впливі реформи зменшений гендерний розрив, на відміну від збільшення кількості жінок на ринку праці, не має достатнього обґрунтування, бо збільшення кількості жінок на ринку праці не веде автоматично до зменшення гендерного розриву в оплаті.

Потенційний вплив реформи: Якщо ринок праці функціонуватиме краще, пропонуватиме гідну роботу, а служба зайнятості буде ефективною, стане можливо залучити більше людей, сприяючи економічному зростанню та збільшенню податкових надходжень та будуть створені умови для повернення внутрішньо та зовнішньо переміщених осіб до покинутого місця проживання. Збільшення кількості жінок на ринку праці, зменшення гендерного розриву в оплаті праці і пенсійна реформа з часом зменшать кількість людей похилого віку, які живуть в умовах бідності.

Стр.145

Необхідно також провести гендерний аналіз згаданої демографічної стратегії.

Також буде прийнято розпорядження Кабінету Міністрів "Про затвердження демографічної стратегії України на період до 2040 року". Стратегія визначає конкретні заходи, в тому числі щодо вирішення наступних проблем:

- покращення ситуації в сфері народжуваності;*
- зменшення рівня передчасної смертності, особливо серед чоловіків працездатного віку;*
- подолання негативних міграційних трендів, зокрема за рахунок повернення вимушених мігрантів, залучення до України представників закордонної діаспори тощо;*
- сприяння активному довголіттю;*
- створення інфраструктурних та безпекових передумов для покращення демографічної ситуації*

Стр. 145

Реформа 8. «Покращення соціального забезпечення» згадує жінок як вразливу категорію в описі стану справ і контексту.

Стан справ і контекст: Війна призвела до різкого погіршення умов життя внаслідок руйнування критичної, житлової, соціальної та адміністративної інфраструктури. Щонайменше 2,6 млн осіб стали додатковими отримувачами соціальної матеріальної допомоги як ВПО. Більшість із них не має власного джерела доходу, а значна частина втратила доступ до власного житла та майна. До війни в Україні було 2,7 млн осіб з інвалідністю, що становило 6% населення. Третина сімей із дітьми жили в матеріальних злиднях. Війна лише загострила проблеми дітей, жінок, людей похилого віку, а також осіб з інвалідністю. Система соціального захисту перебуває під значним тиском через збільшення чисельності таких вразливих верств населення та обмеженість ресурсів. Ефективність соціальних видатків в Україні, метою яких є скорочення бідності та нерівності, є низькою, зокрема через слабку адресність та низький рівень підтримки. Багато пільг надаються без обмежень у часі і не стимулюють людей шукати офіційну роботу і долати складні життєві обставини

Стр. 147

Реформу передбачається зосередити на таких сферах:

- *адаптація програм соціального захисту і системи соціальних послуг до нових викликів, включно з програмами підтримки ветеранів і програмами сприяння їх реінтеграції у трудову діяльність;*
- *створення на державному рівні закупівельника соціальних послуг, який здійснюватиме співфінансування послуг для соціально незахищених верств населення;*
- *інструменти заохочення до повернення на ринок праці, які мають бути імплементовані в соціальні виплати і соціальні послуги, а також розширення співпраці між соціальними службами та службами зайнятості;*
- *заходи стимулювання участі осіб з інвалідністю в суспільстві та на ринку праці;*
- *покращення адресності та підвищення рівня допомоги для ефективного подолання бідності і матеріальних злиднів;*
- *реформи державного соціального страхування.*

Стр.148

Жодна із цих сфер не містить складової, яка би адресувалася жінкам, хоча потенційний вплив реформ згадує молодих матерів із дітьми.

Створення на державному рівні закупівельника соціальних послуг забезпечить інструменти для швидкого реагування на потреби в

соціальних послугах, які постійно трансформуються в умовах повномасштабної війни (зокрема, послуги для переселенців, ветеранів та членів їхніх сімей); сприятиме створенню державних стимулів для розвитку необхідних соціальних послуг, які громада не може самостійно фінансувати з можливістю подальшого розвитку цих послуг у громадах. Це сприятиме створенню можливості для підвищення спроможності громад надавати соціальні послуги, які є малопропонованими / найменш розвиненими в громадах, з акцентом на потреби ВПО, ветеранів та членів їхніх сімей, молодих матерів з дітьми тощо.

Стр.148

Такий опис викликає сумніви щодо реального досягнення запланованого результату.

Реформи, які перелічені нижче, не мають гендерної складової, хоча кожна із них має відмінності між жінками і чоловіками і в стані справ, і в можливих кроках реформування, і в потенційному впливі.

Реформа 1. Удосконалення професійної освіти

Реформа 3. Удосконалення системи реабілітації людей з інвалідністю

Реформа 4. Перехід від військової служби до цивільного життя

Реформа 5. Покращення соціальної інфраструктури та деінституціалізація

Реформа 7. Забезпечення доступу до житла для осіб, які його потребують

Реформа 9. Покращення культурного розвитку

Ключові інвестиційні потреби для відновлення людського капіталу у 2024–2027 роках містять гендерну складову:

- підвищення рівня гендерної рівності в усіх сферах суспільного, приватного та публічного життя є необхідною умовою для реалізації повного потенціалу людського капіталу України та основою для побудови мирної, процвітаючої та сталої України. Інвестиції в освіту та інформаційно–просвітницьку діяльність, а також активне подолання несвідомих упереджень та імпліцитних асоціацій, які формують ненавмисні і часто невидимі бар'єри на шляху до рівних можливостей, є одними з ініціатив, які можуть сприяти підвищенню гендерної рівності та більш оптимальному використанню людського капіталу України

Стр. 151

Інвестиції в освіту, позбавлену упереджень і з повним доступом до неї без дискримінації, є безумовною складовою для оптимальнішого розвитку людського капіталу України. Водночас, інформаційно-просвітницька діяльність має значно менший вплив і результативність. Важливо, щоби кожна із ключових інвестиційних потреб мала наскрізну гендерну складову:

- покращення стану соціального житла
- посилення соціальної підтримки та забезпечення деінституціалізації
- посилення мережі освітніх закладів
- підвищення ефективності та результативності процесів навчання
- зміцнення системи охорони здоров'я
- підвищення ефективності та результативності медичних послуг
- зміцнення культурних об'єктів та інституцій

Так, одним із елементів підвищення результативності освіти позбавленої упереджень є профорієнтація, яка втратила за минулі роки свою впливовість, а там, де вона є, часто спостерігаються упередження і «традиційний» підхід до розподілу праці.

В розділі про найбільший потенціал для інвестицій в різних сферах є багато важливих рекомендацій, проте їм бракує гендерної складової, яка на сьогодні активно розвивається експертною спільнотою.

Так, в обговоренні проблем щодо збільшення обсягів виробництва та підвищення якості нового житла і мікрорайонів згадується, що інструменти просторового планування використовуються неефективно (*Стр.152*). Водночас в цій сфері є й інша проблема - це брак гендерного підходу у просторовому плануванні. Інформаційно-консультативний жіночий центр напрацьовує інструменти у цій сфері з 2010 року у форматі аудиту безпеки територій⁶, а з 2022 року розвиває цей інструментарій і для проєктів відновлення⁷.

Хоча в попередніх розділах освіта мала спорадичне згадування гендерної рівності, в розділах про ключові інвестиційні потреби ця складова відсутня, як і в опису інвестицій.

В підрозділі «4. Узгодженість з цілями Ukraine Facility» РОЗДІЛ 7. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ згадується, що представлені вище реформи сприятимуть досягненню Цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй, зокрема, № 5 «Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат». Формально це так, проте дієвість запланованих кроків викликає багато питань.

В підрозділі 5. Таблиця реформ та інвестицій РОЗДІЛ 7. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ в рамках Компоненту I також формально звертається до гендерної рівності, проте відзначаються невідповідності між цілями та потенціалом зростання, кроками і результатом.

Реформа 1 передбачає:

⁶ https://wicc.net.ua/media/ABT_metod.pdf

⁷ <https://wicc.net.ua/post/rekomendatciyi-dlya-gromad-schodo-formuvannya-i-realizatciyi-planiv-vidnovlennya-z-urahuvannyam-rivnyh-prav-ta-mozhlyvostey-zhinok-i-cholovikiv>

Забезпечення відповідності освіти потребам ринку праці та відновлення країни; розширення інституційної спроможності суб'єктів освітньої діяльності у наданні формальної та неформальної професійної освіти; залучення більшої кількості жінок до природничо-технічних, інженерних та математичних наук (STEM-освіти); врегулювання відносин закладів професійної освіти, національних/локальних та міжнародних стейкхолдерів для сталого розвитку людського капіталу в Україні

Стр. 165

Це планується досягти через набрання чинності Закону України «Про професійну освіту», а результатом будуть визначені справедливі правила функціонування суб'єктів освітньої діяльності на ринку освітніх послуг у сфері професійної освіти; розширені інституційні спроможності суб'єктів освітньої діяльності у наданні формальної та неформальної професійної освіти; врегульовані відносини закладів професійної освіти, національних/локальних та міжнародних стейкхолдерів для сталого розвитку людського капіталу в Україні. Цього недостатньо для досягнення цілей пов'язаних зі STEM-освітою для жінок, а відповідно і для гендерної складової в цій реформі загалом.

Реформа 2. Передбачає удосконалення дошкільної освіти для забезпечення доступу до якісної дошкільної освіти кожній дитині як запорука гармонійного розвитку та успішного старту освітньої траєкторії та більш ефективного залучення жінок, які мають дітей дошкільного віку, на ринку праці. Це важлива складова, і, за умов впровадження Закону України "Про дошкільну освіту", досягнення результату є цілком реальним.

Реформи 3 і 4. не мають гендерної складової, проте і удосконалення системи реабілітації осіб з інвалідністю, і перехід від військової служби до цивільного життя має відмінності між жінками і чоловіками, які необхідно врахувати у процесі реформ.

Наприклад, в процесі медичної реабілітації, що відповідно є важливою складовою переходу від військової служби до цивільного життя, у військових шпиталях передбачено супровід людини, яка, за потреби, допомагатиме ветерану під час перебування у шпиталі та її розміщення. Водночас, ветеранка (зазвичай), яка має неповнолітню дитину і не має можливості залишити її з кимось під час реабілітації, вимушена відмовлятися від самої можливості відновити своє здоров'я.

Реформа 5. Покращення соціальної інфраструктури та деінституціалізація не має в описі гендерної складової, проте її опис і результати матимуть позитивний вплив на жінок, на яких сьогодні лежить навантаження доглядової праці.

Реформа 6. Покращення функціонування ринку праці має за мету розв'язання проблем громадян України в контексті їхнього повернення в Україну та активної участі на ринку праці. Повернення вимушених мігрантів, у тому числі дітей та молоді, є важливим для забезпечення швидкого та сталого економічного зростання, функціонуючий ринок праці – одна з умов для повернення. Для досягнення цього результату прийняте Розпорядження Кабінету Міністрів про затвердження Стратегії зайнятості населення.

Стратегія визначає конкретні заходи, в тому числі у таких сферах:

- створення сприятливих умов для зайнятості населення, у тому числі шляхом розвитку підприємництва та з особливим акцентом на жінок;
- спрощення доступу до ринку праці;
- перепідготовка та перекваліфікація;
- реформування державної служби зайнятості;
- реформування системи прогнозування ринку праці;
- стимулювання залучення на український ринок праці іноземних талантів – іноземних підприємців, висококваліфікованих і робітничих кадрів та студентів

Важливе включення пункту про створення сприятливих умов для зайнятості населення, у тому числі шляхом розвитку підприємництва та з особливим акцентом на жінок, проте це також важливо і для наступних пунктів, зокрема, для спрощення доступу до ринку праці та перепідготовки і перекваліфікації.

Загальний порядок денний реформ у 2024–2027 роках з покращання бізнес-середовища (Розділ 8.) передбачають, як і згадувалося вище, особливу увагу впровадженню окремих програм і заходів підтримки підприємницької діяльності жінок.

Особливу увагу буде приділено впровадженню окремих програм і заходів підтримки підприємницької діяльності жінок, які спрямовані на інтеграцію питань забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок у систему заходів підтримки бізнес-середовища. Згідно з аналізом державних даних від сервісу Opendatabot, з початку 2023 року жінки відкривають власну справу майже так само часто, як і чоловіки, водночас бізнеси, створені жінками, мають менший масштаб. Так, жінки майже втричі рідше, порівняно з чоловіками, оформлюють свій бізнес як юридичну особу. Більшість жінок реєструють бізнес у формі ФОП. Основними проявами гендерної дискримінації, з якими стикаються жінки як власниці бізнесу, включають сумніви щодо кваліфікації та авторитету жінок, зневажливе ставлення, сексистські жарти та недоречні коментарі тощо. Принаймні з одним з таких проявів дискримінації стикалися 57% жінок загалом та 66% жінок, які ведуть бізнес у галузях економіки, де переважають чоловіки. Тиск гендерних стереотипів та труднощі в поєднанні підприємницької діяльності та сімейних обов'язків є основними чинниками, які

утримують жінок від прийняття рішення про започаткування власної справи (на чоловіків ці чинники впливають набагато менше)

Стр. 181

Затвердження Плану дій з реалізації Стратегії розвитку МСП включатиме зокрема такі заходи:

- *забезпечення реалізації програми грантової підтримки бізнесу, в тому числі "єРобота", для надання безповоротної фінансової підтримки для створення нового бізнесу або розвитку бізнесу (мікрогрантів), створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, а також переробних підприємств;*
- *впровадження змішаних програм фінансування та усунення ризиків за допомогою МФО;*
- *створення або розвиток тепличного господарства;*
- *створення та розвиток переробних підприємств;*
- *реалізація програми "Доступні кредити 5-7-9%";*
- *зміцнення потенціалу вітчизняних експортерів;*
- *підтримка жіночого підприємництва шляхом забезпечення рівного доступу МСП, власницями яких є жінки, до грантів, інформаційних кампаній з просування рольових моделей жінок у бізнесі та підтримки жіночих бізнес-асоціацій;*
- *посилення конкурентоспроможності МСП шляхом забезпечення дотримання*
- *стандартів відповідального ведення бізнесу у своїй діяльності.*

Стр. 187

Безумовно, підтримка жіночого підприємництва шляхом забезпечення рівного доступу МСП, власницями яких є жінки, до грантів, інформаційних кампаній з просування рольових моделей жінок у бізнесі та підтримки жіночих бізнес-асоціацій є надзвичайно важливим. Проте зосередження всіх зусиль у сфері бізнес-середовища лише на малому і середньому підприємству продовжує традиції «жіночих резервацій» в бізнесі, бо поза увагою залишається великий бізнес, в якому «сумніви щодо кваліфікації та авторитету жінок, зневажливе ставлення, сексистські жарти та недоречні коментарі тощо» (див. попередню сторінку) зустрічаються не рідше, ніж у МСП. Водночас, слід відзначити, що Директива (ЄС) 2022/2381 Європейського парламенту та Ради від 23 листопада 2022 р. про покращення гендерного балансу серед директорів лістингових компаній та пов'язаних із цим заходах⁸ має за мету досягнення більш збалансованого представництва жінок і чоловіків серед директорів лістингових компаній⁹ шляхом вжиття заходів, спрямованих на прискорення прогресу у досягненні гендерного балансу, тому включення цієї проблематики у Ukraine Facility є необхідним.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2381>

⁹ Лістинг — допуск цінних паперів до торгів на фондовій біржі або позабіржовій торговельній системі

Потенціал для приватних інвестицій, насамперед, для великого бізнесу, особливо великий у наступних галузях:

Виробництво зеленої сталі

Машинобудування

Вироби з критичних матеріалів

Світлі нафтопродукти

Продукція агрохімії (добрива, засоби захисту рослин):

Харчова промисловість:

Обробка деревини

Будівництво та виробництво будівельних матеріалів:

Виробництво енергетичного обладнання

Виробництво обладнання для відновлення та модернізації залізничного транспорту

Інші галузі переробної промисловості:

- Текстильне виробництво

- Шкіряне та швейне виробництво

- Виробництво гуми та пластмас

- Фармацевтика

- Хімічне виробництво

- Інші

Стр. 196 – 200

Необхідно розробити рекомендації як для гендерної складової великого бізнесу в цілому, так і за перспективними напрямками зокрема.

Реформа 4. Покращення публічних закупівель не має гендерної складової, хоча Європейський інститут гендерної рівності надає свої рекомендації щодо гендерно відповідальних публічних закупівель¹⁰.

Таблиця реформ та інвестицій згадує сприяння розвитку жіночому підприємництву в розділі *Реформа 3. Доступ до фінансів та ринків. Впровадження програм стимулювання та фінансування для малих та середніх підприємств (МСП).*

Цілі та потенціал зростання розглядаються у встановленні середньо- та довгострокових пріоритетів розвитку МСП.

Ця стратегія покликана забезпечити підприємцям доступ до фінансування для МСП, яке включає скорочення та спрощення правил, впровадження механізмів консультацій з бізнесом, сприяння закупівлі МСП, заохочення екологізації та діджиталізації МСП, сприяння розвитку підприємництва, зокрема жіночому підприємництву, та просування експорту, вирішення питань, пов'язаних із приєднанням інженерних мереж, а також підтримка створення індустріальних парків. Ці заходи також стимулюватимуть перехід до виробництва

---

¹⁰ https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/grpp?language_content_entity=en

товарів з вищою доданою вартістю та слугуватимуть додатковим стимулом для залучення прямих іноземних інвестицій.

Стр.205

Загальний порядок денний реформ у 2024-2027 роках РОЗДІЛУ 9. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА звертається до гендерних аспектів у місцевому самоврядуванні, а також відзначає важливість співпраці з регіональними та місцевими жіночими організаціями для захисту прав жінок і дівчат.

Ефективна державна регіональна політика передбачає тендерно-чутливе планування та надання послуг, тендерне бюджетування на регіональному та місцевому рівнях, забезпечення участі різних груп жінок і чоловіків до прийняття рішень. Окрім того, буде передбачено реалізацію заходів із запобігання та протидії тендерно-зумовленому насильству, в тому числі шляхом взаємодії з регіональними та місцевими жіночими організаціями для захисту прав жінок і дівчат.

Стр. 212

*2.1 Реформи, які мають бути проведені в рамках Компоненту I Ukraine Facility
Реформа 1. Просування реформи децентралізації згадують важливість гендерної чутливості місцевої політики.*

...

... важливо забезпечити відкритість, інклюзивність та гендерну чутливість місцевої політики через розвиток форм місцевої демократії.

Стр.212-213

Потенційний вплив реформ розглядається, зокрема, через застосування інструментів гендерного бюджетування, що сприятиме більш ефективній внутрішній організації та управлінню, наданню послуг, що відповідають потребам різних груп населення, вищому рівню підзвітності та більшій прозорості.

Потенційний вплив реформи: Ця реформа призведе до створення більш структурованої та пропорційної системи забезпечення виконання законів з боку органів виконавчої влади, зменшить простір для свавілля, дискреційних практик та допоможе впоратись з тиском, що виникає під час процесу розподілу фінансування. Більш чіткий розподіл галузевих повноважень між центральним, регіональним, субрегіональними та місцевим рівнями у сферах, що мають відношення до відновлення, підвищить прозорість та оптимізує процеси відновлення. Посилення інституційної, організаційної та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, застосування інструментів гендерного бюджетування, що сприятиме більш ефективній внутрішній організації

та управлінню, наданню послуг, що відповідають потребам різних груп населення, вищому рівню підзвітності та більшій прозорості.

Стр. 213

В Реформі 2. Посилення інструментів залучення громадян до процесів прийняття рішень на місцевому рівні згадуються у потенційному впливі краще задоволення потреб жінок і чоловіків та/або їх груп, в тому числі вразливих, проте в опису реформи згадуються лише ухвалення та реалізація змін до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" та Закону України "Про публічні консультації" і не згадуються наявні інструменти, якими керуються на перший рік громадські організації. Громадські організації також не згадуються в цьому розділі.

Опис Реформи 3. Посилення розробки та реалізації регіональної політики передбачає застосування гендерного підходу у розвитку інституційної спроможності, проте не згадує цей принцип серед інших у відновленні та розвитку регіонів та територій України, відновленні економічної активності і розвитку багаторівневогорядування.

Опис реформи: Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки буде оновлена шляхом внесення змін, які будуть спрямовані на:

- оновлення стратегічних, оперативних цілей, напрямів та завдань Стратегії відповідно до викликів, з якими стикнулись регіони та території України, внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації;*
- оновлення переліку територій, які потребують державної підтримки;*
- відновлення та розвиток регіонів та територій України на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності;*
- відновлення економічної активності, розвиток людського капіталу та зростання економіки на основі внутрішнього потенціалу територій та регіональних смарт-спеціалізацій;*
- розвиток багаторівневогорядування, наближення системи управління регіонального розвитку до процедур ЄС та найкращих практик;*
- сприяння розбудові партнерств, міжмуніципальному, міжрегіональному та транскордонному співробітництву;*
- розвиток інституційної спроможності територіальних громад та регіонів у розрізі проєктного менеджменту, цифровізації, антикорупції та стратегічного планування, із урахуванням гендерного підходу.*

Стр. 214

Реформа 2. Посилення інструментів залучення громадян до процесів прийняття рішень на місцевому рівні передбачає створення передумов для залучення різних категорій жителів, у тому числі вразливих груп, до прийняття управлінських рішень на місцях, проте з тексту, як і в інших частинах плану, не визначається, які категорії і за якими критеріями визначатимуться як вразливі. Стр.219

Розділ 11. Транспорт передбачає доступність для людей похилого віку та людей з інвалідністю, проте не додає в цю групу людей з сімейними обов'язками, які користуються дитячими візочками, людей з багажем тощо.

Удосконалення транспортної системи та сполучення з ЄС та Молдовою має відбуватися за кількома важливими принципами. Гнучкість і стійкість необхідні для подолання викликів, пов'язаних з війною, і для відбудови. Використання мультимодальності та інтелектуальних транспортних систем допоможе максимально ефективно використовувати різні види транспорту та краще інтегруватися в глобальні ланцюги доданої вартості, тим самим сприяючи розвитку сільського господарства та промисловості країни. Інвестиції в покращення транспортного сполучення є особливо важливими з огляду на посилення інтеграції України до Єдиного ринку ЄС. Інвестиції мають враховувати принципи сталого розвитку та декарбонізації відповідно до цілей Європейського зеленого курсу, а також доступність та інклюзивність, включаючи доступність для людей похилого віку та людей з інвалідністю.

Стр. 257

Опис реформи: Україна ухвалить оновлену Національну транспортну стратегію України на період до 2030 року.

Стратегія зосереджуватиметься на досягненні таких основних стратегічних цілей:

- відбудова та розвиток конкурентоспроможної та ефективної транспортної системи відповідно до політики та стандартів ЄС, зокрема щодо транс'європейських транспортних мереж та цілей декарбонізації транспортного сектору, визначених на міжнародному та європейському рівнях (у тому числі шляхом розвитку напрямків залізничних, автомобільних та внутрішніх водних шляхів, включених до індикативних карт мережі TENT, цифровізації управління транспортною системою тощо);*
- якісні пасажирські перевезення та безперешкодна мобільність;*
- безпечний для людини та навколишнього середовища енергоефективний транспорт*

Стр.261

Прийняття цієї стратегії в розрізі відбудови має критичне значення. Таке ж критичне значення має наскрізне запровадження гендерної складової у стратегічні цілі 2 і 3:

- якісні пасажирські перевезення та безперешкодна мобільність;
- безпечний для людини та навколишнього середовища енергоефективний транспорт.

Реформа 6. Розмінування земель та акваторій в описі реформ передбачає, що Національна стратегія протимінної діяльності на період до 2033 року, серед іншого, матиме складову «гендерний баланс і представництво». Також Стратегія, у тому числі, спрямована на вирішення проблеми відсутності системної комунікації із суспільством стосовно залучення до професійної роботи у сфері протимінної діяльності представників соціальних груп, залучення яких становить державний інтерес, зокрема жінок, ветеранів та ветеранок, осіб з інвалідністю та постраждалих від вибухонебезпечних предметів.

Опис реформи: Національна стратегія протимінної діяльності на період до 2033 року буде затверджена відповідним нормативно-правовим актом.

Стратегія буде містити наступні основні складові:

- управління у сфері протимінної діяльності;
- підтримка ефективності операторів протимінної діяльності;
- запобігання нещасним випадкам;
- комплексна допомога постраждалим;
- інновації;
- гендерний баланс і представництво;
- розвиток приватного ринку;
- ефективна та прозора донорська координація;
- формування системи пріоритетизації завдань у сфері протимінної діяльності

Стр. 291

РОЗДІЛ 14. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ в опису стану справ звертає увагу, що більшість із працівників ІТ-індустрії, що покинули Україну з початку повномасштабного вторгнення (64%) – жінки.

Цифровий сектор усе більше стає важливим економічним драйвером України, особливо з огляду на його виняткову стійкість під час збройної агресії Росії проти України. Цифровий сектор був дуже розвинений ще до повномасштабного вторгнення Росії в Україну, маючи понад 4 тис. вітчизняних ІКТ-компаній, потужну мережу 4G в Європі та четверте місце у світі за кількістю сертифікованих ІТ-фахівців. На галузь припадає лише 4% ВВП, у ній працює більше 300 тис. осіб, зарплати одні з найвищих у країні. З початку повномасштабної війни в Україні більше

20% усіх працівників ІТ-індустрії покинули Україну – це приблизно 57 тис. осіб, з яких більшість – 64% – жінки.

Стр.314

Міністерство цифрової трансформації за підтримки Diia.Business запустило фонд для фінансування стипендій для внутрішньо переміщених жінок для вступу до творчих та технологічних професій (Стр. 314). Це приклад (на жаль, практично єдиного з усього плану) конкретної дії, спрямованої на залучення жінок до «нетрадиційних» професій типу ІТ, що, відповідно, впливатиме на їх (жінок) економічний статус і загальні перспективи розвитку.

Недостатній розвиток STEM-спеціальностей вже тривалий час є проблемою в Україні, а з початком широкомасштабного вторгнення ця проблема набула критичного значення. Запропоновані пропозиції з розвитку STEM-спеціальностей набудуть ще більшої ваги, якщо будуть розширені за рахунок гендерної складової.

- *Інвестиції в освітні проєкти з метою збільшення кількості ІТ-фахівців та покращення рівня їх знань дозволять забезпечити галузь кваліфікованими кадрами. Інвестиції в освіту сприяють створенню середовища для розвитку інновацій. Створення екосистем розвитку ІТ-сфери, яка включатиме університети, навчальні центри, підприємства та громадські організації, сприятиме впровадженню новітніх технологій через підготовку фахівців, здатних до роботи з новими інструментами та концепціями.*
- *Україна може значно покращити свій STEM-освітній ландшафт, підтримуючи розвиток міцної цифрової економіки та підкріплюючи своє положення в глобальному секторі технологій, одночасно підтримуючи місцеві технологічні підприємства, що матиме довгостроковий позитивний ефект на економіку.*

Стр.325

Розділ Консультації в Секції 3 описує процес підготовки Ukraine Facility та залучення до нього широкого кола осіб і організацій.

Відповідно, для забезпечення ефективної співпраці та впровадження загальнодержавного підходу до підготовки Плану України 14 липня 2023 року постановою Кабінету Міністрів № 737 було створено Міжвідомчу робочу групу з питань підготовки плану заходів у рамках реалізації пропозиції Європейської Комісії щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про створення Ukraine Facility. Міжвідомчу робочу групу очолила Юлія Свириденко, Перший віце-прем'єр-міністр - Міністр економіки, до складу якої увійшли Ольга Стефанішина, Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та

євроатлантичної інтеграції; Олександр Кубраков, Віце-прем'єр-міністр з питань відновлення - Міністр розвитку громад, територій та інфраструктури; Сергій Марченко, Міністр фінансів; Дмитро Кулеба, Міністр закордонних справ; Денис Малюська, Міністр юстиції; Олег Немцінов, Міністр Кабінету Міністрів; Ростислав Шурма, Заступник Глави Офісу Президента України; Катерина Левченко, Урядова уповноважена з питань гендерної політики; Олександр Ільков, Генеральний директор Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції; Тетяна Ковтун, Виконавчий директор Офісу реформ; Олексій Соколов, заступник Міністра економіки. Уряд провів процес консультацій із широким залученням різних зацікавлених сторін, а саме із такими ключовими групами:

- 1) центральні органи виконавчої влади;*
- 2) групи бізнес-сектору;*
- 3) регіональні органи влади;*
- 4) громадянське суспільство;*
- 5) верховна Рада України;*
- 6) міжнародне співтовариство.*

Процес консультацій проходив у два основних етапи: перший етап включав розробку концептуальної записки, в якій викладено бачення та окреслено ключові сфери, що можуть сприяти економічному зростанню, тоді як другий етап був зосереджений на підготовці Плану України.

Стр. 372

Реальним кроком вперед щодо інтегрування принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в плани відновлення є залучення до Міжвідомчої робочої групи з питань підготовки плану заходів у рамках реалізації пропозиції Європейської Комісії щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про створення Ukraine Facility Урядової уповноваженої з питань гендерної політики Катерини Левченко. Це активізувало процеси підготовки рекомендацій в гендерному експертному середовищі і дало можливість безпосередньо передавати ці рекомендації за адресою.

Участь громадянського суспільства відзначається як вагома. Це підтверджує і наведена таблиця. Водночас, в такому форматі складно побачити подання та врахування пропозицій, що носять інтерсекційний характер. Це стосується не лише гендерної складової, а також і пропозицій від організацій людей з інвалідністю, ромських організацій тощо.

Громадянське суспільство також було залучено і відіграло активну роль у підготовці Плану України. Перший раунд консультацій з громадськими організаціями відбувся 10 жовтня 2023 року, коли заступник Міністра економіки Олексій Соколов представив бачення Уряду щодо Плану України. Напередодні зустрічі громадянському

суспільству було запропоновано сформулювати та подати коментарі, зауваження та ідеї, які були передані до відповідних міністерств. Було отримано та опрацьовано понад 100 коментарів та запитань, з яких було виділено пріоритети та обговорено під час зустрічі (додаток 3). 20 листопада відбувся черговий раунд розгляду та обговорення коментарів та пропозицій, наданих ГО, за участю представників міністерств та організацій громадянського суспільства. Під час зустрічі було отримано понад 150 коментарів від 41 неурядової організації.

Стр. 375

Додаток 3. Пропозиції від громадських організацій

<i>Розділ Плану</i>	<i>Кількість пропозицій</i>	<i>Кількість ГО</i>	<i>Кількість пропозицій, врахованих або частково врахованих у Плані</i>
<i>Боротьба з корупцією та відмиванням коштів</i>	<i>16</i>	<i>4</i>	<i>8</i>
<i>Реформа державного управління</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>0</i>
<i>Судова система</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Фінансові ринки</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
<i>Управління державними активами</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>2</i>
<i>Людський капітал</i>	<i>38</i>	<i>20</i>	<i>10</i>
<i>Бізнес-середовище</i>	<i>18</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
<i>Енергетичний сектор</i>	<i>11</i>	<i>4</i>	<i>7</i>
<i>Регіональна політика та децентралізація</i>	<i>14</i>	<i>6</i>	<i>13</i>
<i>Управління критично важливими матеріалами</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
<i>Агропродовольчий сектор</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
<i>Транспорт</i>	<i>6</i>	<i>1</i>	<i>6</i>
<i>Зелений перехід і охорона довкілля</i>	<i>23</i>	<i>8</i>	<i>13</i>
<i>Культура</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>11</i>

Стр.379

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

Актуальність впровадження принципу Лугано – гендерна рівність і інклюзія – в плані Ukraine Facility підтверджується кожним днем протистояння України агресії рф, особливо з початку широкомасштабного вторгнення.

План, затверджений 18 березня 2024 року, значно розширив гендерне бачення відновлення і накреслив практичні кроки до його (гендерного бачення) втілення.

Важливим реальним кроком вперед щодо інтегрування принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в плани відновлення є залучення до Міжвідомчої робочої групи з питань підготовки плану заходів у рамках реалізації пропозиції Європейської Комісії щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про створення Ukraine Facility Урядової уповноваженої з питань гендерної політики Катерини Левченко. Це активізувало процеси підготовки рекомендацій в гендерному експертному середовищі і дало можливість безпосередньо передавати ці рекомендації за адресою.

Такі розділи, як освіта, державне управління, людський капітал, ринок праці, мале і середнє підприємництво, регіональна політика, розмінування, цифрова трансформація, мають гендерну складову в опису ситуації, плануванні реформ, прогнозуванні впливів.

Водночас, план має певні внутрішні суперечності і розбалансованості, на які необхідно звернути увагу. Вони стосуються термінології, використання нормативно-правових актів, планування, розуміння повноти гендерного підходу.

Термінологія

- Певні категорії потребують уточнення і деталізації. Так, в тексті неодноразово зустрічається поняття «вразливі групи», проте відсутній перелік чи загальний підхід до визначення цих груп. Це призводить, зазвичай, до довільного тлумачення і вибіркового необґрунтованого підходу до вибору вразливих груп в цілому. **Необхідно розробити, протестувати і затвердити узагальнену методологію щодо визначення вразливих груп для планів відновлення.**
- В тексті використовується багато гендерної термінології, яка не має уніфікованого значення і посилення на нормативно-правові акти. Їх застосування може призвести до довільного тлумачення і відповідно до визначення різних шляхів і очікуваних результатів впровадження плану в

цілому. **Необхідно уніфікувати використання гендерної термінології в рамках плану та надати їй визначення.**

Використання нормативно-правових актів

- Довільна інтерпретація документів, наприклад, Регламенту (ЄС) 2024/792 від 29 лютого 2024 р., упушення документів, наприклад, Директиви (ЄС) 2022/2381 Європейського парламенту та Ради від 23 листопада 2022 р. про покращення гендерного балансу серед директорів лістингових компаній та пов'язаних із цим заходах, знижують довіру до аналітичних і стратегічних документів в цілому. **Необхідно проаналізувати рівень впровадження в Україні документів ЄС, що стосуються гендерної рівності, і змінити відповідні розділи плану.**

Планування

- В деяких розділах, де ідентифікований гендерний підхід, їм охоплені не всі елементи планування (проблеми, цілі, завдання, заходи, індикатори, впливи). Це ускладнює процес впровадження для основних виконавців, залучених до процесу, а також тих, хто здійснюватимуть моніторинг і оцінку. **Необхідно проаналізувати і, за потреби, доповнити розділи, в яких наявні такі розриви.**
- Методи досягнення результату і очікуваний вплив інколи підібрані некоректно. Практика багатьох років продемонструвала, що «інвестиції в інформаційно-просвітницьку діяльність, а також активне подолання несвідомих упереджень та імпліцитних асоціацій, які формують ненавмисні і часто невидимі бар'єри на шляху до рівних можливостей» (Стр.13), не є вагомим фактором змін щодо підвищення гендерної рівності та більш оптимального використання людського капіталу України. Те саме стосується такої важливої теми як STEM освіта, залучення жінок до якої планується досягти через набрання чинності Закону України "Про професійну освіту". Це свідчить про дещо викривлене розуміння теорії змін та неглибоке знайомство з практикою гендерних перетворень в Україні. **Необхідно переглянути коректність формування плану в розрізі гендерних змін від визначення проблеми до оцінки впливу.**

Гендерний підхід

- Деякі розділи містять певні елементи патріархатного підходу. Це стосується поєднання у словосполучення типу «дискримінація проти жінок і дітей» (як дві «вразливі» групи), а також загальних підходів, які

структурно не змінюють позицію жінок, а лише певною мірою покращують цю позицію у «традиційному» секторі. Це, зокрема, стосується деталізації пропозицій щодо підтримки жінок у МСП і повної відсутності рекомендацій у «листинговому» бізнесі. **Необхідно проаналізувати і, за потреби, застосувати гендерний підхід на всіх рівнях планування – стратегічному, операційному, тактичному.**

- План посиляється на окремі документи та ресурси, які або явно не мають гендерних підходів, або ще не затверджені, тому неможливо з'ясувати, чи гендерні підходи в них присутні. До перших можна віднести платформу DREAM та її складову eDem. До других – демографічну стратегію та інші подібні документи. **Необхідно провести гендерний аналіз згаданих документів і ресурсів і, за необхідності, внести зміни і доповнення.**
- Участь громадськості у плануванні та реалізації відбудови в Україні, поза сумнівом, є критично важливим фактором – як в цілому, так і у реалізації гендерної політики зокрема. Проте в плані цей розділ має дуже загальний опис, в якому повністю відсутня гендерна складова. **Необхідно доповнити розділ про участь громадськості, зокрема, про аналітичний потенціал, який необхідно ширше використовувати на всіх рівнях і в усіх сферах.**
- Як згадувалося вище, освіта, державне управління, людський капітал, ринок праці, мале і середнє підприємництво, регіональна політика, розмінування, цифрова трансформація, мають гендерну складову в опису ситуації, плануванні реформ, прогнозуванні впливів. Проте тем, які не мають гендерного підходу, значно більше. Це, зокрема:
РОЗДІЛИ
  - РОЗДІЛ 2. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ
  - РОЗДІЛ 3. СУДОВА СИСТЕМА
  - РОЗДІЛ 4. БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ТА ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ
  - РОЗДІЛ 5. ФІНАНСОВІ РИНКИ
  - РОЗДІЛ 6. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ АКТИВАМИРЕФОРМИ
  - Реформа 1. Удосконалення професійної освіти
  - Реформа 3. Удосконалення системи реабілітації людей з інвалідністю
  - Реформа 4. Перехід від військової служби до цивільного життя
  - Реформа 5. Покращення соціальної інфраструктури та деінституціалізація
  - Реформа 7. Забезпечення доступу до житла для осіб, які його потребують
  - Реформа 9. Покращення культурного розвиткуГАЛУЗІ
  - Виробництво зеленої сталі
  - Машинобудування
  - Вироби з критичних матеріалів
  - Світлі нафтопродукти

- Продукція агрохімії (добрива, засоби захисту рослин):
  - Харчова промисловість:
  - Обробка деревини
  - Будівництво та виробництво будівельних матеріалів:
  - Виробництво енергетичного обладнання
  - Виробництво обладнання для відновлення та модернізації залізничного транспорту
  - Інші галузі переробної промисловості:
  - Текстильне виробництво
  - Шкіряне та швейне виробництво
  - Виробництво гуми та пластмас
  - Фармацевтика
  - Хімічне виробництво
  - Інші – цифрова трансформація, організація публічних закупівель тощо
- Розгляд цих тем без гендерного підходу ризикує створити в цілому незбалансований підхід до відбудови в рамках згаданого плану.
- Необхідно доповнити план гендерними складовими тем, розділів, реформ, галузей, які не охоплені у чинному документі.**
- **Необхідний регулярний (щорічний) моніторинг Плану для Ukraine Facility з метою своєчасного аналізу гендерного підходу та реагування на упущення і недоліки.**

Оновлення чинного плану, зокрема, в його гендерній складовій, наповнить його (план) практичним змістом, дієвістю і ефективністю.